

Mohácsi Márta

Regionális együttműködés az oktatás és az innováció területén

Bevezetés

Az Európai Unió tagállamai 2000-ben, a lisszaboni csúcstalálkozón ambiciózus célokat fogalmaztak meg, miszerint az EU 2010-re legyen a világ legversenyképesebb, legdinamikusabb, tudásvezérelt gazdasága, álljon fenntartható növekedési pályára, legyen képes több és jobb munkahely teremtésére és erőteljesebb társadalmi kohézióra.

Az Európai Tanács barcelonai ülésén 2002-ben újabb, a lisszaboni folyamat megerősítését szolgáló döntést hoztak: az EU-országok átlagában a GDP-arányos kutatásfejlesztési kiadások 2010-re érik el a 3%-os arányt, s a ráfordítások kétharmada a vállalatoktól származzon.

Innovációs potenciál

Az innovációk térbeli terjedésének tudományos leírása Hagerstrand nevéhez fűződik, aki abból a felismerésből indult ki, hogy az újdonságok terjedése szorosan összefügg az információátvitellel. Az információk áramlása egy információs hálózatot épít fel, amely hierarchizált. A sokféle struktúra többféle innováció-terjedési mechanizmussal jár.

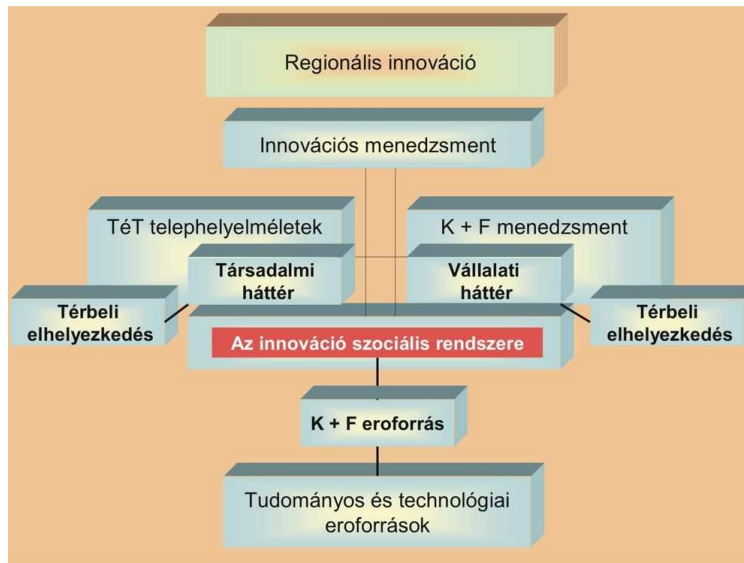
Az innováció területei, klaszterei különösen fontos szerepet töltenek be a regionális gazdasági fejlődésben, illetve az intraregionális gazdasági fejlődés és növekedés ösztönzésében egyre lényegesebbé válik a régiók innovációs képességének mérése és értékelése, mivel a fejlesztési politikák és stratégiák sikere nagymértékben a régiókban található erőforrások területi elhelyezkedésétől függ (Grósz–Rechnitzer 2005).

A regionális szinten különösen fontos kutatást és fejlesztést ösztönző mechanizmusok létrejöttéhez számításba kell venni a *tudományos technológiai erőforrások térbeli elhelyezkedését és a világban megfigyelhető tendenciákat*. A regionális fejlődés tekintetében azonban a régióknak fel kell ismerni a kutató- és fejlesztőközpontok szerepét.

Szükség van olyan új elméleti keret kialakítására, amely regionális szinten megfelelő háttérrel biztosít a tudomány és a technológia, valamint az innováció ösztönzése számára, és kedvezően hat az életminőség javulására, továbbá a szociális rendszerek fejlődésére.

Eszerint a technológiák kohézióját és a regionális innováció fokozását szolgáló elméleti keret (1. ábra) három alrendszerből áll:

- a tudomány és a technológia (TÉT) telephelyelméleteiből, amelyek magukba foglalják a kutatási-fejlesztési tevékenységre hatást gyakorló, az adott térségre jellemző társadalmi tényezőket (pl. termelési kultúra, rugalmasság);
- a kutatásfejlesztési menedzsment elméleteiből;
- az innováció szociális rendszereit magyarázó elméletekből.

1. ábra. A regionális innováció fokozásának elméleti kerete (Grósz–Rechnitzer 2005 alapján)

A tudományos élet szűkebb és tágabb régiója

A debreceni felsőoktatás és vele szoros összefüggésben a tudományos élet kisugárzásának és működési területének térségi létrehozásakor, valamint a régiófejlesztés kapcsolatrendszerének vizsgálatakor elsőként arra a nagyrégióra kell feltétlenül utalni, amelyekben a tudományos élet és a régiófejlesztés összefüggésrendszere és hatásmechanizmusa a legközvetlenebbül érvényesül, és ahol az agrárium maga is kiemelkedő szereppel bír a gazdasági-társadalmi élet legkülönbözőbb területén (Nagy 2006).

Ez a térség az Észak-Alföld régió (továbbiakban Régió), amely Magyarország északkeleti részén fekszik, központja Debrecen, ahová a Régió szellemi kapacitásának nagy része koncentrálódik. A Régió *területe* 17 729 km², az ország területének 19,1%-át teszi ki. A népesség 1 554 177 fő (a magyarországi népesség 15,3%-a), a szám enyhén csökkenő. Multiregionális értelemben nyitott régió, amely jellemzően ukránjai és romániai határmenti fekvése révén érintett a jelentős határmenti bilaterális kapcsolatokban. A Régió három megyéjében (Hajdú-Bihar 82, Jász-Nagykun-Szolnok 78, Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében pedig 229) viszonylag kisszámú, 389 település található (Baranyi 2003). Mindhárom megye számos nemzetközi együttműködési megállapodással rendelkezik. Hajdú-Bihar és Szabolcs-Szatmár-Bereg megye, illetve Debrecen és Nyíregyháza megyei jogú városok teljes jogú tagjai a Kárpátok eurorégióinak, míg Jász-Nagykun-Szolnok megye megfigyelőként vesz részt e szervezet munkájában, viszont tagja a Duna–Kőrös–Maros–Tisza eurorégióinak (Rechnitzer–Lengyel 2000).

A felsőoktatás, a tudományos együttműködés és a régiófejlesztés szempontjából nyilvánvalóan meghatározóak a magas színvonalon működő egyetemi és főiskolai oktatási intézmények, amelyek hatóköre a régió túlterjed. A tudományos szellemi bázis kötődése erős a régióhoz, azonban nincs kellően kihasználva a helyi fejlődés megalapozásában. A felsőoktatási intézmények meghatározó bázisai a régió kutatási-fejlesztési potenciáljának, így a K+F szektor igen koncentrált térbelileg. Kapacitásának meghatározó része Debrecenhez kötődik, és rajta kívül elsősorban csak a másik két megyeszékhelyen van jelentősebb K+F tevékenység. A fő feladat e téren a régió K+F intézményei közötti együttműködés, illetve a szektor közvetlen gazdasági kapcsolatainak erősítése kell hogy legyen.

humán erőforrásaira és gazdasági életére. A régió gazdasági életében ugyanis az országos átlagot messze meghaladó jelentőséggel bír a mezőgazdaság (országos szinten a második legnagyobb a mezőgazdasági keresők aránya az összes foglalkoztatotthoz viszonyítva: 18,2%). Ebből következően a magasan kvalifikált mezőgazdasági szakemberek iránt a jövőben is megmarad, illetve nő a kereslet, mert a mezőgazdasági válság leküzdéséhez szükség van a termelési szerkezet modernizálására, új agrárstruktúrák kialakítására, az agrár- és vidékfejlesztési program teljesítéséhez nélkülözhetetlen emberi erőforrások biztosítására. Mindemellett az Agrártudományi Centrum megkezdte a terület- és vidékfejlesztési szakemberek képzését (hazai és külföldi vállalkozások gazdasági és pénzügyi vezetőinek, illetve szakembereinek bevonásával), ezáltal pedig nemcsak a szorosabban vett mezőgazdaságra, hanem a térség egész gazdasági életének fejlődésére is kedvező hatást gyakorol (Nagy [főszerk.] 2002).

A jövő esélyei

A régió felsőoktatási potenciáljában meghatározóak, sőt túlsúlyosak egyrészt a főiskolai, másrészt a pedagógus- (Debrecen, Nyíregyháza, Jászberény, Hajdúböszörmény), az agrár- (Debrecen, Nyíregyháza, Mezőtúr), valamint az egészségügyi (Debrecen, Nyíregyháza) kapacitások, azaz a közszolgálati szférához és a mezőgazdasághoz kötődő, rosszabb jövedelmi viszonyokkal jellemezhető szakmákban diplomásokat kibocsátó képzések. Átlagos a tudományegyetemi képzés súlya (Debrecen), alulreprezentált viszont a gazdasági (Szolnok, Debrecen), s különösen a jogi (Debrecen), illetve a műszaki (a debreceni főiskolai karon kívül csak kis létszámú kihelyezett levelező tagozatok néhány városban) képzés, vagyis azok az ágazatok, amelyek a dinamikus piaci szférához kötődnek, jobban fizetőek, és a helyi gazdaság megújítása, a regionális fejlődés szempontjából a legfontosabbak lennének.

A képzés sokoldalúbbá tétele mellett *fontos lenne a felsőfokú végzettséggel rendelkezők elvándorlásának megállítása*. E hatásokkal szemben leginkább a helyi-térségi identitás, a lokális kötődés erősítésével, illetve különböző, a diplomás szakembereket megcélzó speciális (pályakezdési, letelepedési) helyi támogatási rendszerek kialakításával lenne érdemes próbálkozni, akár régiószintű együttműködéssel is.

Összegzés

Számos tennivaló körvonalazható. A kutatóknak és oktatóknak egyaránt el kell fogadniuk, hogy a jövőben tovább erősödnek az oktatás és a kutatás kölcsönhatásai. A kutatómunka során a korábbiaknál szélesebb körben kell érvényesíteni a piaci/gazdasági megfontolásokat, törekedni kell a gyakorlat K+F igényeinek jobb megismerésére, valamint kielégítésére. Egyes oktatói körökben gazdagítani kell a kutatási tapasztalatokat. Emelni kell az egyetemi K+F menedzsment színvonalát. Kiemelkedő fontosságú lenne a kutatókat támogató egyetemi tanácsadó/ügyintéző osztály létrehozása. Növelni kell a „tudás” presztízsét. A cél elérését lehetővé tevő legfontosabb tennivaló a nemzetközi versenyképesség követelményeinek érvényesítése az oktatók és kutatók előmeneteli lehetőségeinek és reálkeresetének alakításánál. Kiemelkedően fontos a tudásáramlás erősödésének támogatása. Elő kell segíteni az egyetemek és a vállalatok közti innovációs információk cseréjét, a közös kutatásokat, a kutatói mobilitást. Segíteni kell, hogy a hídképző intézmények a jelenleginél szélesebb körben, érdemben töltsék be közvetítő szerepüket.

Bibliográfia

- Baranyi B 2003. Az Észak-alföldi Régió bemutatkozik. In Csiszér Zoltán (szerk.): *Észak-alföldi Régió*. Debrecen, Csiszér Kiadó.
- Grósz A. – Rechnitzer J. 2005. *Régiók és nagyvárosok innovációs potenciálja Magyarországon*. Pécs–Győr, MTA RKK.
- Nagy J. (főszerk.) 2002. *EU-konform, mezőgazdaság és élelmiszerbiztonság*. Debrecen, Debreceni Egyetem, ATC, KITE Rt., MTA–DE Földműveléstani Kutatócsoport.
- Nagy J. 2006. *Az agrárinnovációtól a társadalmi asszimetriáékig*. Jávor A.–Borsos J. (szerk.). Debreceni Egyetem Agrár és Vidékfejlesztési Kar, Debrecen.
- Rechnitzer J. – Lengyel I. 2000. A városok versenyképességéről. In Horváth Gy. – Rechnitzer J. (szerk.): *Magyarország területi szerkezete és folyamatai az ezredfordulón*. Pécs, MTA Regionális Kutatások Központja.